

EEN VERKENNING

**Naar een volwaardige (digitale) infrastructuur voor
basisvaardigheden voor volwassenen**

Een verkenning

Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl en Ockham IPS hebben een verkenning uitgevoerd om te komen tot een betere (digitale) infrastructuur voor het aanleren van basisvaardigheden voor volwassenen in Nederland en hoe het bereik daarvan te vergroten onder beoogde deelnemers.¹ Deze verkenning reflecteert op de maatschappelijke uitdagingen waarvoor we staan, wat er (meer) nodig is om deze uitdagingen op te pakken, maar vooral op concrete oplossingsrichtingen en acties die betrokken partijen in gezamenlijkheid kunnen oppakken. Voor deze verkenning is met 20 vertegenwoordigers uit het werkveld gesproken.

De auteurs benadrukken het belang om vanuit een brede integrale visie op basisvaardigheden, verbonden aan het Leven Lang Ontwikkelen-initiatief, structureel te investeren in basisvaardigheden van de Nederlandse bevolking. Daarnaast benadrukken ze het belang om technologie beter te omarmen in het beleid voor moeilijk te bereiken doelgroepen en pleiten ze voor een publiek toegankelijke voorziening voor online leren.

Inleiding

Nederland heeft zich gecommitteerd aan verschillende internationale afspraken van de Verenigde Naties en de Europese Commissie waarin de noodzaak aangegeven wordt te investeren in basisvaardigheden. Zo stelt de Europese pijler van sociale rechten dat 'Iedereen recht heeft op hoogwaardige en inclusieve voorzieningen voor onderwijs, opleiding en een leven lang leren om de vaardigheden te verwerven en te onderhouden die nodig zijn om ten volle aan het maatschappelijk leven te kunnen deelnemen en overgangen op de arbeidsmarkt met succes te kunnen opvangen'. Dit is vertaald in de doelstelling dat minimaal 60% van alle volwassenen elk jaar moet deelnemen aan een opleiding of training (dit is nu 37% gemiddeld over Europa). Daarnaast moet volgens het Actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten 80% van de volwassenen tegen 2030 ten minste over digitale basisvaardigheden beschikken.²

Ook de Europese Nieuwe Vaardighedenagenda stelt dat mensen met weinig vaardigheden moeten worden geholpen hun lees- en schrijfvaardigheid, maar ook hun numerieke en digitale vaardigheden, te verbeteren. Eén van de speerpunten van deze agenda is het 'upskilling pathways'-initiatief. Dit initiatief beoogt individuen met een laag niveau van basisvaardigheden een mogelijkheid te bieden om een minimaal niveau van basisvaardigheden te verkrijgen of hen toe te leiden naar een kwalificatie op EQF-niveau 3 of 4.

Er wordt ook aandacht gevraagd voor microcredentials die leer-mogelijkheden van volwassenen kunnen verruimen en een leven

Afbeelding 1 Factsheet Digital Education Action Plan (2021-2027), https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/deap-factsheet-sept2020_en.pdf

lang ontwikkelen kunnen versterken door meer flexibele en modulaire leermogelijkheden te bieden en te erkennen.

Deze agenda benadrukt ook het belang van een meer integrale kijk op basisvaardigheden in de context van leven lang ontwikkelen, met het introduceren van het begrip 'life skills'. Dit begrip omvat niet alleen taal, rekenen en digitale vaardigheden, maar ook financiële, groene, gezondheids-, media-, burgerschaps- en (inter)persoonlijke vaardigheden.

De Nieuwe Europese agenda voor de volwasseneneducatie 2021-2030 (NEAAL 2030) benadrukt het belang dat lidstaten investeren in hun basisinfrastructuur voor volwasseneducatie om te zorgen dat iedereen de basisvaardigheden heeft om volwaardig te participeren in de samenleving, in de context van de groene en digitale transitie waarvoor Europa staat.³ De agenda benadrukt ook het belang van ICT en digitalisering van het onderwijs om de toegang en kwaliteit van de volwasseneneducatie te verbeteren.

Met het Actieplan voor digitaal onderwijs (2021-2027) verwijst de Europese Commissie naar het belang van een strategische langetermijnvisie voor hoogwaardig, inclusief en toegankelijk Europees digitaal onderwijs en het belang van een verbetering van de kwaliteit en kwantiteit van het onderwijs op het gebied van digitale technologieën.⁴

Dit alles roept vragen op hoe Nederland zich verhoudt tot deze ambities en doelstellingen en in hoeverre Nederland vorderingen heeft gemaakt op deze doelstellingen. Dit artikel gaat hier verder op in.

De noodzaak voor investering in basisvaardigheden in Nederland

De groep mensen met beperkte taal-, reken- en digitale vaardigheden blijft onverminderd groot. Cijfers laten zien dat significante aantallen Nederlanders over onvoldoende taal-, reken-, digitale, gezondheids- en financiële vaardigheden beschikken. De Algemene Rekenkamer komt op basis van PIAAC-cijfers uit 2012 op een aantal van 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder (inclusief de groep 65+-ers) die onvoldoende taalvaardig zijn en problemen ervaren met rekenen.⁵ Daarnaast is één vijfde (21%) van de Nederlanders onvoldoende digitaal vaardig⁶ en ervaart één derde (29%) van de Nederlanders problemen bij het vinden, begrijpen en beoordelen van toepassingen van gezondheidsinformatie.⁷ Andere cijfers laten zien dat bijna de helft van de Nederlanders moeite heeft om eigen regie over zorg en gezondheid te houden bij ziekte.⁸ Een nog grotere groep (60%) Nederlanders beschikt over onvoldoende basale financiële vaardigheden.⁹

Aantallen nemen niet af

De verwachting is dat het aantal mensen met beperkte taal-, reken- en digitale vaardigheden de komende jaren niet gaat afnemen. Dit aantal zal waarschijnlijk toenemen door de uitstroom van leerlingen uit het regulier onderwijs met onvoldoende basisvaardigheden (zie internationale PISA-onderzoek in 2018¹⁰), de vergrijzing en de komst van nieuwkomers. Ook blijkt uit onderzoek dat het niveau van basisvaardigheden zoals taal en rekenen op hogere leeftijd daalt, ongeveer met één onderwijsniveau¹¹, maar ook dat er een

verband bestaat tussen uittreding uit de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld door pensionering, en een verandering in het niveau van cognitieve vaardigheden (volgens de 'use it or lose it-hypothese').¹² Daarnaast beweegt het niveau van benodigde basisvaardigheden mee met maatschappelijke ontwikkelingen en dit doet de aantallen per saldo toenemen. Ook hebben meer dan 600.000 nieuwkomers de komende jaren behoefte aan taalondersteuning zodat zij sneller mee kunnen doen in de samenleving.¹³

Hoger niveau

De veranderende samenleving en de arbeidsmarkt vragen ook om een hoger niveau van basisvaardigheden. Repetitieve werkzaamheden in banen zullen in de toekomst grotendeels geautomatiseerd worden en de toegevoegde waarde van mensen in werkprocessen komt steeds meer te liggen op 'soft skills' in plaats van op 'hard skills'. Daarnaast worden generieke vaardigheden, zoals taal-, reken- en digitale vaardigheden, belangrijker door toenemende complexiteit van het werk.¹⁴ Ook het streven van de overheid naar meer zelfredzaamheid en meer participatie van burgers vraagt om een hoger niveau van basisvaardigheden.¹⁵

Positieve businesscase

Er is een positieve businesscase voor het investeren in basisvaardigheden met positieve effecten op onder andere arbeid, zorg en welzijn en daarmee gepaarde opbrengsten. Dit levert ook maat-

schappelijke rendement op en schattingen variëren van 700 miljoen tot 1,1 miljard euro per jaar.¹⁶ Naast de materiële effecten van lage basisvaardigheden, kent het gebrek aan taal-, reken- en digitale vaardigheden ook immateriële effecten. Deelnemers aan basisvaardighedencursussen geven aan zelfredzamer te zijn, vaker nieuwe mensen te ontmoeten, minder vaak in sociaal isolement te verkeren, vaker deel te nemen aan georganiseerde activiteiten zoals sportactiviteiten en meer zelfvertrouwen te hebben gekregen.¹⁷

Tweedeling

Een groeiende groep mensen met onvoldoende basiskennis en vaardigheden leidt tot een tweedeling in de samenleving tussen mensen die met de continue aanpassende kennissamenleving mee kunnen komen en diegene die dat niet kunnen. Uit onderzoeken komt steeds meer naar voren dat er sprake is van groeiende onzekerheid, toenemende ongelijkheid en maatschappelijk ongenoegen.¹⁸ Ongelijke samenlevingen gaan gepaard met grotere gezondheids- en sociale problemen dan meer gelijke samenlevingen.¹⁹

Dit alles vraagt om een brede integrale visie op basisvaardigheden, verbonden aan het Leven Lang Ontwikkelen-initiatief, met structurele investeringen in basisvaardigheden van de Nederlandse bevolking.

Bestaande infrastructuur en de effectiviteit daarvan

De opzet van het Nederlands beleid op het gebied van basisvaardigheden is dat het de regie en uitvoering overlaat aan de gemeenten en sectoren, met de Rijksoverheid in een faciliterende rol. Deze structuur maakt Nederland uniek ten opzichte van andere landen, die een meer centraal aangestuurd systeem voorstaan. Een regionale en sectorale aanpak maakt dat je dichterbij de doelgroepen staat en daardoor beter hun behoeftes kent en ze beter kan bedienen. Echter, tegelijkertijd zien we de volgende uitdagingen:

De middelen voor volwasseneneducatie zijn schaars in Nederland

Zeker in vergelijking met reguliere onderwijsbudgetten, maar ook in vergelijking met de investeringen in andere Noordwest-Europese landen, zijn de middelen voor volwasseneneducatie schaars in Nederland. Dit geldt zowel voor het totale bedrag als het bedrag per inwoner. Omgerekend besteedt Nederland 2,95-5,90 Euro per inwoner aan formele en non-formele volwasseneneducatie en hiermee staat Nederland op de veertiende plek in Europa.²⁰ Het structureel (WEB-)budget voor de volwasseneneducatie in Nederland is in de loop van twintig jaar teruggelopen van rond de 340 naar 60 miljoen euro per jaar.²¹ Slechts 0,5% van de onderwijsbegroting in Nederland wordt vrijmaakt voor volwasseneneducatie gericht op het vergroten van de basisvaardigheden.²²

Verschillende rapporten concluderen daarom dan ook dat de huidige middelen ontoereikend zijn om op een toereikend niveau kwalitatieve trajecten volwasseneneducatie tot uitvoer te brengen.

Land	Budget per inwoner in euro's	Land	Budget per inwoner in euro's
Ierland	40,88 of meer	Hongarije	1,01-5,05
Finland	36,52 of meer	Tsjechië	0,94-4,70
Denemarken	35,51 of meer	Griekenland	0,93-4,64
Noorwegen	28,79-38,39	Cyprus	0,84-8,41
Malta	24,16-120,78	Estland	0,79-7,91
Oostenrijk	23,08 of meer	Litouwen	0,35-3,47
Zweden	20,40 of meer	Kroatië	0,22-2,24
België	17,66 of meer	Zwitserland	0,12-1,23
Polen	5,19 of meer	Letland	0-0,50
Slovenië	5,04-25,21	Slowakije	0-0,18
Verenigd Koninkrijk	3,11 of meer	Bulgarije	0-0,14
Frankrijk	3,01 of meer	Italië	0-0,02
IJsland	3,01-30,13	Portugal	0
Nederland	2,95-5,90	Spanje	Onbekend
Duitsland	2,47 of meer	Roemenië	Onbekend
Luxemburg	1,75-17,54		

Tabel 1 Jaarlijks budget vanuit landelijke overheid of federale staten voor formele en non-formele educatie per inwoner.

Bron: De Greef/De Haan/Brugman (2021). *Noodzaak van volwasseneneducatie voor iedereen*. (Zie noot 23)

gen.²³ Volgens een recent UNESCO-rapport geeft bijna 90% van de gemeenten aan dat de landelijke financiering te gering is om een voldoende aanbod van basisvaardigheidstraining te kunnen waarborgen. Wel maakt het Rijk met de nieuwe Inburgeringswet per 2022 160,3 miljoen Euro beschikbaar, oplopend tot 193,6 miljoen in 2025. Hiervan is 99,6 miljoen Euro voor de inburgeringsvoorziening en 60,8 miljoen Euro voor uitvoeringskosten.²⁴

Werkgevers spenderen jaarlijks rond de 3,6 miljard Euro aan training en ontwikkeling van hun medewerkers en besteden aanvullend 3,3 miljard Euro aan werktijdskosten. Tellen we hier de investering van de overheid bij op (1,1 miljard Euro) en van individuen aan leren en ontwikkelen (300 miljoen Euro) dan komen we tot 8,4 miljard dat aan leren en ontwikkeling wordt besteed aan werkenden.²⁵ Grotendeels wordt dit budget besteed aan beroepsgerichte training.

Er is geen inzicht welk aandeel van dit budget wordt besteed aan basisvaardigheden, maar het is de verwachting dat dit beperkt is.

Het bereik van bestaande initiatieven is nog onvoldoende

De doelstelling van het Actieprogramma Tel mee met Taal 2020-2024 is wel ambitieus om 1 miljoen mensen met lage basisvaardigheden te bereiken via directe communicatie. Echter, hier zijn geen concrete doelstellingen aan gekoppeld in termen van deelname aan scholing of reductie van het aantal mensen met een tekort aan basisvaardigheden. Wel wordt melding gemaakt van de ambitie dat, tussen 2021 en 2024, het aantal deelnemers aan cursussen taal-, reken-, en digitale vaardigheden in gemeenten jaarlijks

moet groeien. Ook hier worden geen specifieke aantallen aan gekoppeld. Wel wordt beoogd om 30.000 werknemers te bereiken met taalscholing en 25.000 laagtaalvaardige ouders met taal- en leesactiviteiten (totaal 55.000 mensen). Ook deze aantallen zijn te laag om alle mensen met lage basisvaardigheden te kunnen bereiken en om aan de maatschappelijke behoefte tegemoet te komen.

Vrijwel alle bibliotheken bieden producten of diensten aan waarmee volwassenen één of meer basisvaardigheden kunnen verbeteren, waarmee een landelijke dekkende infrastructuur aanwezig is. Naast taal en digitaal biedt de meerderheid van de bibliotheken tegenwoordig producten en diensten aan op het gebied van gezin (79%) en werk en sollicitatie (60%). Verder heeft 42% van de bibliotheken aanbod op financieel vlak en 44% op het gebied van gezondheid, zorg en welzijn. Rondom rekenvaardigheden (42%) en juridische vaardigheden (32%) is het aanbod van de bibliotheken nog relatief beperkt.²⁶ Directe cijfers over het bereik van dit aanbod van bibliotheken zijn niet voorhanden. Er is een indicatie dat bibliotheken en gerelateerde taalhuizen in mindere mate succesvol zijn in het bereiken van de doelgroep NT1'ers.

Werkgevers zijn zich nog onvoldoende bewust van het belang van basisvaardigheden

Bedrijven zijn nog lang niet altijd voldoende bewust van hun rol in de aanpak van basisvaardigheden.²⁷ Waar werkgevers met veel NT2-werknemers taalproblematiek herkennen en soms ook zelf ervaren, geldt dit in mindere mate voor werkgevers met NT1-werknemers: die werkgevers weten vaak helemaal niet dat een werknemer

laaggeletterd is. Ook is het onderwerp basisvaardigheden een nog onvoldoende besproken punt aan de cao-tafel. Basisvaardigheden-training komt met name moeilijk van de grond bij kleine bedrijven. Werknemers bij kleine bedrijven worden niet alleen minder gestimuleerd om te leren dan bij grote bedrijven²⁸, bij kleine bedrijven gaat het ook vaak om kleine aantallen werknemers die onder de doelgroep vallen. De kleine groepen maken het ook moeilijk om op organisatieniveau een gerichte aanpak op te zetten.

Afbeelding 2 Monitor leercultuur (SER/TNO, 2021),
https://publicaties.ser.nl/monitor_leercultuur/cover

Beleid is versnipperd en er wordt nog onvoldoende verbinding gelegd tussen het thema basisvaardigheden en de Leven Lang Ontwikkelen-agenda

Het huidige beleid en aanbod van basisvaardigheidstraining wordt gekenmerkt door versnippering, o.a. door decentralisering van bevoegdheden aan gemeenten en de belangrijke autonome rol van werkgevers. Deze versnippering gaat ten koste van de transparantie van het aanbod en doelmatigheid van de aanpak. Er is daarnaast een sterke versnippering tussen allerlei regelingen die leren en ontwikkelen moeten stimuleren, met weinig aandacht voor de rol van basisvaardigheden. Gedurende de laatste jaren is een groot aantal regelingen opgetuigd die mensen moeten aanzetten tot leven lang ontwikkelen door de overheid (NL leert door, de tijdelijke regeling aanvullende crisis dienstverlening COVID-19, levenlanglerenkrediet, MDIEU-regeling, STAP-budget enz.), maar ook door sectoren en regio's.

Opvallend is dat deze regelingen vooral gericht zijn op beroepsgericht leren en op om- en bijscholing. Er wordt in deze regelingen in beperkte mate de verbinding gelegd met het thema basisvaardigheden. Een ander kenmerk van deze regelingen is dat zij een veelheid aan nieuwe initiatieven ondersteunen maar in mindere mate zich richten op bestendiging van deze nieuwe of bestaande initiatieven, mede door het projectmatige karakter van verschillende regelingen. Een ander voorbeeld is de strikte scheiding van de bekostigingssystematiek van de WEB en Inburgeringsgelden voor gemeenten, met afzonderlijke aanbestedingsprocedures die weinig ruimte geven om synergie te bewerkstelligen tussen de twee bekostigingsstromen en een goede basisvoorziening voor basis-

vaardigheidstraining op te tuigen. Dit alles benadrukt de noodzaak van integraal beleid dat versnippering van het voorzieningenaanbod tegengaat.²⁹

Niet iedereen heeft in gelijke mate toegang tot bepaalde voorzieningen om basisvaardigheden aan te leren

Uit evaluaties van bovengenoemde regelingen blijkt dat deze in beperkte mate succesvol zijn in het aanspreken van doelgroepen die de regeling het hardst nodig hebben. Met name lager opgeleiden vissen vaker achter het net. Veel (vaak formeel) opleidingsaanbod, dat met verschillende regelingen gefinancierd wordt, is niet toegankelijk voor mensen met een mbo-3 opleiding of lager.³⁰ Hieruit is te concluderen dat er nog onvoldoende verbinding is tussen bestaande regelingen voor Leven Lang Ontwikkelen en het thema basisvaardigheden, maar ook dat lager opgeleiden nog onvoldoende worden bereikt. Ook blijken taalcursussen nog onvoldoende de NT1-doelgroep te bereiken.

Aanbod van basisvaardigheidstraining sluit nog onvoldoende aan bij de leervraag van doelgroepen

Veel aanbod is nog gericht op niveauverhoging van taal-, reken- en digitale vaardigheden en dit aanbod sluit daarmee een deel van de leerders uit omdat het niet past bij hun leervraag, ze zich niet aangesproken voelen, of het aanbod hen afschrikt. De leervraag dient meer centraal te worden gesteld. Dit vraagt om flexibel en laagdrempeliger aanbod in inhoud en vorm, offline en online. Een dergelijk aanbod is onvoldoende aanwezig in de huidige infrastructuur van publiek bekostigde basisvaardigheidstraining.

Onderzoek laat zien dat nog niet de helft van de gemeenten een aanbod heeft gericht op vaardigheden zoals sociale, financiële en gezondheidsvaardigheden en dat het meeste aanbod nog formeel is.

Technologie wordt nog onvoldoende benut om (nieuwe) doelgroepen te bereiken met een toegankelijk aanbod om de diversiteit aan leervragen te bedienen

Een mogelijke verklaring voor het beperkte gebruik van technologie ligt in het feit dat beleidsmedewerkers nog onvoldoende affiniteit hebben met de rol van technologie en daarin niet de oplossingen zoeken. Ook blijkt dat docenten/begeleiders nog onvoldoende op de hoogte zijn van het gebruik van 'blended learning'-aanpakken en daarvoor onvoldoende toegerust zijn in hun opleiding en daarom vaak nog een traditionele aanpak van klassikaal leren volgen.

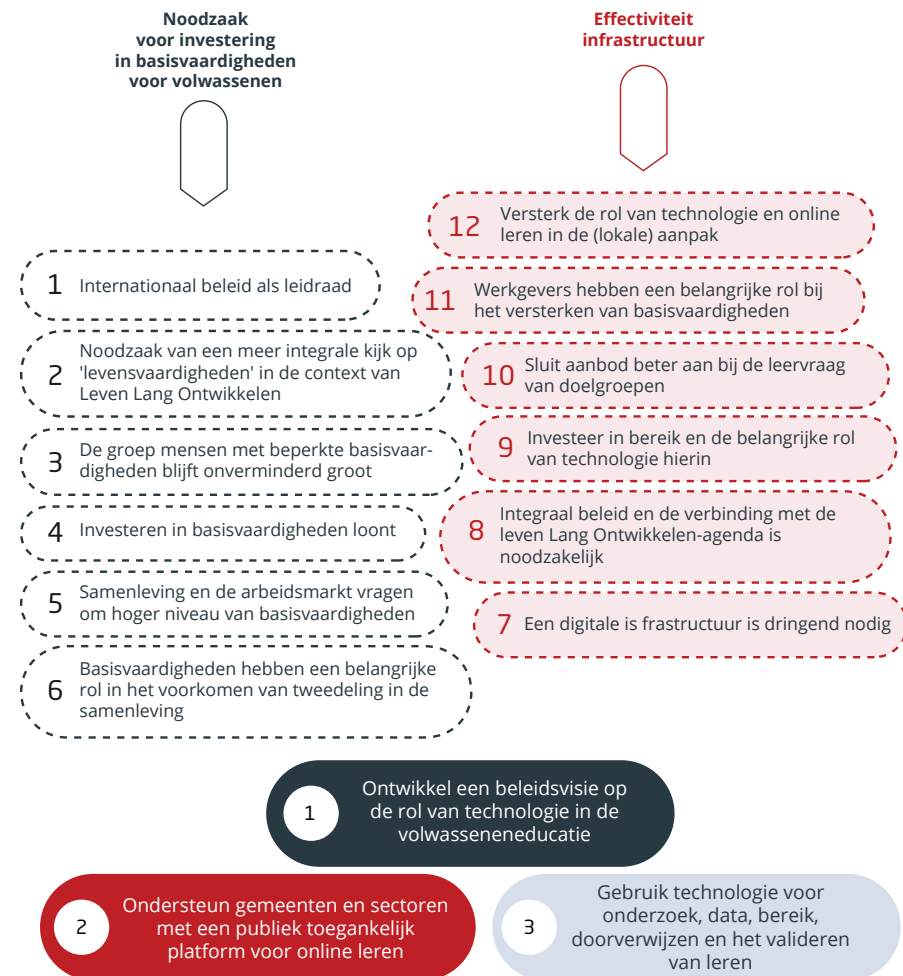
Conclusies en bouwstenen voor een betere digitale infrastructuur voor basisvaardigheden voor volwassenen

Uit de verkenning zijn twaalf conclusies te trekken, gerelateerd aan de noodzaak om te investeren in basisvaardigheden voor volwassenen en de effectiviteit van de huidige infrastructuur, die als input dienen voor toekomstig beleid (zie afbeelding 3). De algemene conclusie is dat de infrastructuur in Nederland nog niet toereikend is om te voldoen aan de diversiteit aan leervragen van de grote groep mensen met beperkte taal-, reken- en digitale vaardigheden. De oplossing ligt niet alleen in het verhogen van budgetten. De vraag is zelfs of extra financiële impulsen in de huidige infrastructuur het

bereik significant zou verhogen. Er is dan ook meer nodig door extra te investeren in aanvullend aanbod (offline en online) dat laagdrempelig is en past bij de leerwens van het individu en de context waarin ze leven en werken. We zien drie bouwstenen om te komen tot een betere (digitale) infrastructuur voor het aanleren van basisvaardigheden in Nederland en hoe het bereik daarvan te vergroten onder beoogde deelnemers. Hierbij zijn twee belangrijke en actuele aandachtspunten: de rol van technologie en online platforms om mensen met lage basisvaardigheden te bereiken en de verbinding met de Leven Lang Ontwikkelen-agenda.

Bouwsteen 1 Ontwikkel een beleidsvisie op de rol van technologie in de volwasseneneducatie

Het belang van technologie in het onderwijs neemt alleen maar toe en de sterke groei van de Edtech-sector in de laatste jaren is hier een belangrijk voorbeeld van. Tot op heden zijn deze initiatieven voornamelijk gericht op hoogopgeleide werkenden en beroepsspecifieke vaardigheden, maar deze initiatieven zullen in de toekomst ook in toenemende mate worden ingezet voor mensen die willen werken aan hun basisvaardigheden. Technologie biedt ook mogelijkheden om mensen met onvoldoende basisvaardigheden te herkennen op digitale vindplaatsen (sociale media, Google, Amazon, Bol.com enz.) en deze groepen subtiel te motiveren om te werken aan hun basisvaardigheden met aantrekkelijke leervormen die beter aansluiten bij hun leefwereld en passie ('gamificatie' en 'augmented reality' met '3D interfaces'). Het huidige aanbod sluit onvoldoende aan bij de diversiteit aan leervragen onder verschillende doelgroepen. Technologie wordt hierbij nog onvoldoende benut om (nieuwe)

Afbeelding 3 Conclusies en bouwstenen voor een betere digitale infrastructuur voor basisvaardigheden voor volwassenen

doelgroepen te bereiken met een toegankelijk aanbod om die diversiteit aan leervragen te bedienen.³¹

Technologie stelt ons in toenemende mate in staat om geïndividualiseerd leren te realiseren en deelnemers te laten leren op een tijdstip, locatie en tempo dat hun het beste uitkomt. Daarnaast laat onderzoek zien dat 'blended' vormen van online en klassikaal leren effectief zijn voor bijvoorbeeld de NT1-doelgroep.³² Hoewel deze ontwikkelingen zijn ingezet in de private sector en deels in het hoger onderwijs, is er binnen de volwasseneneducatie nog weinig aandacht voor de kansen die technologie biedt voor de sector. Het meeste aanbod is nog traditioneel met klassikaal onderwijs. Het ontbreekt op dit moment aan een visie op de rol van technologie in de volwasseneneducatie.

Bouwsteen 2 Ondersteun gemeenten en sectoren met een publiek toegankelijk digitaal platform voor online leren

In lijn met de eerste denkrichting kunnen gemeenten en sectoren meer doen met technologie en online leren om volwassenen te bereiken die willen werken aan hun basisvaardigheden op verschillende levensdomeinen. Om aanzienlijke investeringen te voorkomen met het opzetten van zo'n infrastructuur per regio en sector is het beter om bestaand aanbod te bundelen en te versterken, zoals al eerder door de SER is bepleit³³, en deze publiek toegankelijk te maken voor de doelgroep. Gemeenten en sectoren kunnen hierin gefaciliteerd worden door op landelijk niveau een digitaal platform voor online leren te faciliteren. Daarop kan online aanbod van verschillende aanbieders worden ontsloten en gebundeld

vanuit een brede benadering van basis- of levensvaardigheden, als een soort online 'campus' van oefen- en trainingsprogramma's met duidelijke routing en doorverwijzing in aanbod. Met zo'n platform kan in gezamenlijkheid naar doelgroepen worden gecommuniceerd in plaats van dat dat afzonderlijk door aanbieders gebeurt wat tot versnippering leidt. Behalve de doorontwikkeling en versterking van een online platform is ook de doorontwikkeling van het online aanbod op een brede set van basisvaardigheden van groot belang. Ook is het van belang om online oefenmateriaal op hogere niveaus (2F en van A2 naar B1) en een breder pallet (zoals werkthema's) aan te bieden om de toenemende vraag bij werkgevers te bedienen.

In dit online platform zou de publieke waarde centraal moeten staan. Dat vereist bij voorkeur een publiek-privaat investeringsmodel dat het beste van twee werelden met elkaar verbindt: voortbouwen op kennis en kunde van marktpartijen, innovatie en publieke voorziening. Voorwaarde is structurele financiering over de tijd voor onderhoud en ontwikkeling. Zo'n platform kan niet met ad hoc-subsidies overeind worden gehouden. Dat vereist ook omdenken in financiering van de volwasseneneducatie bij de overheid.

Een platform alleen is onvoldoende om het te laten werken. Daaromheen moet een voorzieningenstructuur zitten van lokale en sectorale organisaties zoals bibliotheken, onderwijsaanbieders, sectororganisaties enz. In de communicatie vraagt dat ook om een andere taal. Vermijd de termen 'onderwijs', 'laaggeletterdheid', 'NT1' en 'NT2' en gebruik termen zoals 'leren', 'leren ontwikkelen', 'duurzame inzetbaarheid', 'vitaliteit' en '(basis)vaardigheden' gelinkt aan de Leven Lang Ontwikkelen-agenda.

De case van *Oefenen.nl*

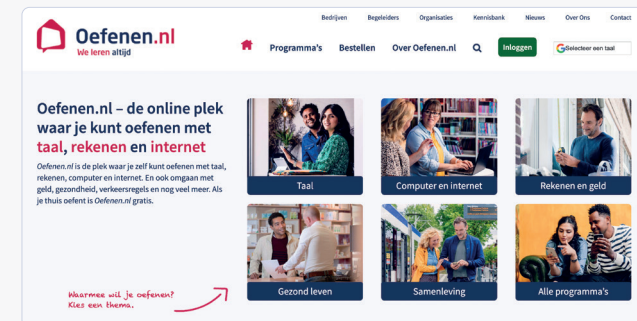
Uitgangspunt moet zijn dat zo'n platform voortbouwt op de jarenlange ervaring en expertise van verschillende partijen uit het veld. Het online platform *Oefenen.nl* bereikt al jaren grote groepen volwassenen die willen werken aan hun basiskennis en vaardigheden met laagdrempelig online oefenmateriaal (aangevuld met offline materiaal). Zo ontsluit het platform *Oefenen.nl* ook online programma's van andere aanbieders.

Oefenen.nl heeft een bestaande installed-base van jaarlijks zo'n 250.000 accounts (waarvan jaarlijks zo'n 55.000 nieuwe accounts). *Oefenen.nl* heeft bewezen een doelgroep aan te spreken die moeilijk bereikbaar is met reguliere kanalen. Dit platform biedt dus al een beproefde basis met haar focus op activering en bereik. Die positie als wervings- en doorverwijzingsinstrument kan versterkt worden in samenwerking met andere partijen.

Oefenen.nl gaat ook uit van levensvaardigheden of levensdomeinen van volwassenen en biedt contextrijk functioneel materiaal. Zo'n groot en verder ontwikkeld platform biedt een rijke bron voor substantieel onderzoek over meerdere jaren. Met *Oefenen.nl* is ook ervaring opgedaan en zijn inzichten verkregen in hoe data kunnen ondersteunen om mensen een stapje verder te helpen ('learning analytics') en eerste ervaringen worden opgedaan met microcredentials op basis van het NLQF. *Oefenen.nl* biedt rijke (non-formele) content om daarmee te experimenteren en het online oefenmateriaal is hier geschikt voor. Zo is het materiaal geënt op de Standaarden en eindtermen voor de volwasseneneducatie en op het Raamwerk NT2.

Met dit platform is er al een stevige basis gelegd en dit platform heeft daarom grote potentie door te ontwikkelen in

samenwerking met andere partijen. Nieuwe samenwerkingsverbanden zijn daarbij vereist, zoals de ICT-sector, de creatieve industrie, Edtech en kennispartners. Technologie als Kunstmatige Intelligentie, 3D en gamification dienen binnen bereik van de volwasseneneducatie te komen en ingezet te worden richting persoonlijke ontwikkeling.

Bouwsteen 3 Gebruik technologie voor onderzoek, data, bereik, doorverwijzen en het valideren van leren

Technologie stelt ons ook in staat om meer te weten te komen van de doelgroepen en daarmee inzicht te verkrijgen in het bereik en de effectiviteit van het aanbod. Technologie maakt het mogelijk om achtergrondkenmerken te verzamelen, inzicht in leergedrag te krijgen ('learning analytics') en uitkomsten van non-formeel leren te valideren met microcredentials. Digitaal leren maakt het ook mogelijk op grote schaal aanvullende vragen te stellen aan gebruikers. Deze inzichten kunnen worden gebruikt om de leerervaring te verbeteren, de leerder door te verwijzen naar andere programma's of offline aanbod, om onderzoek naar werving en bereik te doen en om beleid te verantwoorden. Juist op deze zaken is op dit moment weinig zicht.

Een online platform met een grote groep gebruikers kan ook worden ingezet als wervings- en doorverwijzingsinstrument voor gemeenten, sectoren en formele onderwijsaanbieders. Zo biedt technologie ook mogelijkheden om mensen met onvoldoende basisvaardigheden te herkennen op digitale vindplaatsen als social media, Google, Amazon en Bol.com. Verbinding moet ook hier worden gezocht met een voorzieningenstructuur van organisaties die het bereik en gebruik van het platform vergroten. Belangrijk voor gebruikers is dat de kleine non-formele leerstappen die ze zetten ook erkend worden. Ook hier biedt technologie mogelijkheden met de inzet van microcredentials.³⁴

Bert-Jan Buiskool is directeur en senior consultant bij Ockham IPS, een onderzoeksbureau dat zich bezighoudt met vraagstukken rond leven lang ontwikkelen, beroeps- en volwassenenonderwijs, werkplekleren, leercultuur en Europees beleid.

Ben Vaske is creatief directeur bij Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl. Hij is initiatiefnemer van het platform *Oefenen.nl* en van succesvolle programmaseries als *Taalklas.nl*, *Lees en Schrijf!* en *Klik & Tik*. Hij publiceert over online leren en laagopgeleiden.

Noten

1. Bert-Jan Buiskool, Simon Broek en Ben Vaske (2022). *Een digitale infrastructuur voor basisvaardigheden voor iedereen, Een verkennend onderzoek*. Utrecht/Den Haag: Ockham IPS/Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl, maart 2022.
2. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=1226>
3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32011G1220%2801%29>
4. *Digital Education Action Plan 2021-2027. Resetting education and training for the digital age* (COM (2020) 624 final).
5. *Aanpak van laaggeletterdheid* (2016). Den Haag: Algemene Rekenkamer. Zie ook A. Groot, M. Elderenbosch, B. Kleine Deters en K. Hoogland (2022). *Het belang van gecijferdheid in een digitale context, Vaardig omgaan met informatiebronnen vraagt meer dan leesvaardigheid*. 's-Hertogenbosch: ECBO/Hogeschool Utrecht.
6. Bron: Eurostat, 2019. Deze vaardigheden bestaan uit informatievaardigheden (o.a. het vinden van informatie op internet), communicatievaardigheden (o.a. e-mailen en deelnemen aan sociale netwerken), probleem oplossen (o.a. installeren van software of apps en internetbankieren) en software-vaardigheden (o.a. het gebruik van software zoals Word en Excel (basisvaardigheden)) en het schrijven van code (gevorderde vaardigheden). M. Akkermans (2016). *Socialeconomische trends: ICT-vaardigheden van Nederlanders*. Den Haag: CBS. Zie ook B. Vaske (2021): 'Digitale vaardigheden: de praktijk van alledag'. In: *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Onder redactie van E. Bohnenn, I. den Hollander en B. Vaske. Den Haag/Amsterdam: Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl/Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, p. 19-28 en noot 4
7. K. Sørensen (2013). *Health literacy: the neglected European public health disparity*. Maastricht: Universitaire Pers Maastricht. Zie ook M. Heijmans en J. Rademakers (2021): 'Gezondheidsvaardigheden en de mismatch tussen patiënt en zorgomgeving'. In: *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Onder redactie van E. Bohnenn, I. den Hollander en B. Vaske. Den Haag/Amsterdam: Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl/Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, p. 121-129.
8. J. Rademakers (2014). *Kennissynthese Gezondheidsvaardigheden: Niet voor iedereen vanzelfsprekend*. Utrecht: NIVEL.
9. M. van Rooij, M., A. Lusardi & A. Alessie (2011). 'Financial literacy and stock market participation'. In: *Journal of Financial Economics* 101, p. 449-472. Dit hoge percentage kan wel kloppen als je je realiseert dat financieel vaardig inhoudt dat je zaken als samengestelde rente en inflatie begrijpt en kunt hanteren. Voldoende taal- en rekenvaardigheden zijn hier voorwaardelijk voor. Volgens Madern e.a. (2016) is er een relatie tussen laaggeletterdheid en de schuldenproblematiek. Van de schuldenaren die zich aanmelden bij de schuldhulpverlening blijkt een groot aantal moeite te hebben met lezen of rekenen. (T. Madern, N. Jungmann en R. van Geuns (2016). *Over de relatie tussen lees- en rekenvaardigheden en financiële problemen*. Amsterdam: Stichting Beheer en Ontwikkeling Instrumenten Ondersteuning Vakmanschap Sociaal Domein). Zie ook N. Jungmann (2021). 'Geldzorgen en educatie. Leren, signaleren, bespreken en verwijzen'. In: *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Onder redactie van E. Bohnenn, I. den Hollander en B. Vaske. Den Haag/Amsterdam: Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl/Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, p. 130-137.
10. <https://neerlandistiek.nl/2020/07/pisa-wat-kunnen-onze-15-jarigen-eigenlijk-niet/>.
11. OECD (2016). *Adults with Low Proficiency in Literacy or Numeracy*. OECD Education Working Papers, No. 131, Paris: OECD Publishing.
12. S. Adam, E. Bonsang, S. Germain & S. Perelman (2007). 'Retirement and cognitive reserve: a stochastic frontier approach applied to survey data'. In: *HEC-ULg, CREPP working papers 2007/04*; A. de Grip, A. Dupuy, J. Jolles & M. van Boxtel (2015). 'Retirement and cognitive development in the Netherlands: Are the retired really inactive?' In: *Economics and Human Biology* 19 (2015), p. 157-169.
13. ECBO (2020). *Anderstaligen met een behoefte aan taalondersteuning*. Notitie 's-Hertogenbosch. Zie ook M. Elderenbosch, E. Halewijn en B. Siekman (2021). *Basisvaardigheden en anderstaligen in bibliotheken en taalcoachorganisaties. Onderzoeksrapportage*. Amsterdam: ITTA UvA.
14. D. Fouarge (2017). *Vakmanschap en groei in beroepen*. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt.
15. SER (2019). *Samen werken aan taal. Een advies over laaggeletterdheid*. Den Haag.
16. PricewaterhouseCoopers (2018). *Maatschappelijke kosten laaggeletterdheid*; L. Kok en R. Scholte

- (2013). *Rendement van cursussen voor laaggeletterden*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
17. Idem.
 18. SER (2021). *Sociaal-economisch beleid 2021-2025. Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving*.
 19. R. Wilkinson and K. Pickett (2009). *The Spirit Level. Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. Allen Lane, London.
 20. M. de Greef en M. Segers (2016). *Europese vergelijking systemen van volwasseneneducatie en aanpak laaggeletterdheid*. Maastricht: Maastricht University.
 21. Bert-Jan Buischool (2021). 'De volwasseneneducatie in Europees perspectief'. In: *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Onder redactie van E. Bohnenn, I. den Hollander en B. Vaske. Den Haag/Amsterdam: Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl/Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, p. 209-218.
 22. Idem.
 23. M. de Greef, M. de Haan en M. Brugman (2021). *Noodzaak van volwasseneneducatie voor iedereen. Uitvoering van UNESCO recommendation Volwasseneneducatie in Nederland onder druk. De realisatie van een toegankelijke onderwijsvoorziening voor laagopgeleide volwassenen*. Advies van de UNESCO Leerstoel Volwasseneneducatie.
 24. Op basis van ramingen. Zie: https://www.divosa.nl/sites/default/files/onderwerp_bestanden/2020_10_o8_presentatie_financiele_uitwerking_inburgeringswet.pdf.
 25. SER (2020). *Private Scholingsmiddelen*. Advies 20/10. November 2020.
 26. A. van de Burgt en S. van de Hoek (2021). *Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen 2020*. Den Haag: KB.
 27. ECBO (2019). *Evaluatie subsidieregeling laagtaalvaardige werknemers*. 's-Hertogenbosch.
 28. SER en TNO (2021). *Monitor leercultuur*. Den Haag.
 29. Zie noot 15. Zie voor allerlei regelingen ook de *Notitie over de kosten en baten van Leven Lang Ontwikkelen door Commissie voor Sociale Zaken en werkgelegenheid* (vastgesteld 2 juli 2020). Tweede Kamer der Staten-Generaal.
 30. Zie ook: <https://www.groene.nl/artikel/de-overheid-schiet-met-hagel>.
 31. S. Hilhorst, P. Hilhorst en P.A.J. Kuiter (17 mei 2018). 'Emanciperende appjes, Niet op het logo drukken.' In: *De Groene Amsterdammer Jaargang 142*, nr. 20-21, p. 28-31; B. Vaske (2018). 'Digitaal vaardig: Zelfredzamer met emanciperende technologie'. <https://volwassenenleren.nl/zelfredzamer-met-emanciperende-technologie/>.
 32. A.N. Diep, C. Zhu, C. Cocquyt, M. de Greef, M., & T. Vanwing (2019). 'Adult learners' social connectedness and online participation: the importance of online interaction quality'. In: *Studies in Continuing Education*, 41(3), 326-346; ECBO (2018). *NT1leren.nl. Een digitale methodiek om laaggeletterdheid tegen te gaan en maatschappelijke participatie te vergroten*. 's-Hertogenbosch.
 33. Zie noot 15.
 34. Zie bijvoorbeeld de New Skills Agenda 2030 met als actiepunten 10 een Europese aanpak van microcredentials (<https://www.creativesoftskills.eu/eu-skills-agenda-2030/>) en NEAAL 2030 (New European Agenda for Adult Learning for Europe's future) dat pleit voor een holistische visie op de volwasseneneducatie en microcredentials (Priority Area 3) zijn daarbij belangrijk (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14485-2021-INIT/en/pdf>).

COLOFON

© 2022 Ockham IPS/Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl

Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl
Koninginnegracht 15
2514 AB DEN HAAG
070 762 2 762
info@oefenen.nl
www.oefenen.nl

Ockham IPS
Oudegracht aan de Werf 62
3511AC Utrecht
+31643213393
info@ockham-ips.nl
www.ockham-ips.nl

